

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Första kammaren.

Nr 48.

Onsdagen den 14 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollet för den 8 i denna månad.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett område från förra militiebostället Älgarås nr 2 Melångården i Skaraborgs län;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss kronans andel i det till soldatrotten nr 67 vid Uppvidinge kompani av Kalmar regemente hörande soldattorp i Kronobergs län;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Strängnäs landsförsamling av mark från förra hospitalshemmanet Stenby nr 1 i Södermanlands län; samt

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendommar.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 49 under sjätte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående ålderstillägg åt ett kvinnligt biträde i socialstyrelsen;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillsättning av tjänster vid länsstyrelsen i Stockholms län m. m.;

nr 29, i anledning av väckt motion om efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter Christina Molin i Härnösand;

nr 30, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om beredande av förbättrad ställning åt vissa å domsagornas kanslier anställda skrivbiträden; och

nr 31, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undersökning, i vad mån hos statens verk och myndigheter personer äro på ett stadigvarande sätt sysselsatta med städnings- och rengöringsarbete m. m.;

Första kammarens protokoll 1915. Nr 48.

bevillningsutskottets betänkande och memorial:

nr 17, i anledning av väckta motioner om dels upphävande av tullen å spannmål, m. m., dels borttagande av tullen å korn; och

nr 18, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 14, i anledning av väckta motioner angående tillägg till bestämmelserna om ersättningar till följd av statsmonopol å tobakstillverkningen;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för ordnande och framtida förvaring av kommunala arkivalier; samt

nr 9, i anledning av väckta motioner angående rätt till en fri resa till och från hemorten för till tjänstgöring inkallade värnpliktige och landstormsmän; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av en av herr Bergström väckt motion, nr 63, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av förberedande åtgärder för begagnande av de utvecklingsmöjligheter, som efter världskrigets upphörande kunna erbjuda sig för Sveriges handel, industri och sjöfart.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nästlidne dag bordlagda proposition nr 106, angående försäljning av Karlbergs kungsgård m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran lagutskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden nr 20—22 ävensom första kammarens första tillfälliga utskotts samma dag bordlagda utlåtande nr 7.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets den 10 och 12 i denna månad bordlagda utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående omorganisation av riksdagsarbetet, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om den politiska rösträttens utveckling till röstplikt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 10 och 12 innevarande april bordlagda utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av frågan om den politiska rösträttens utveckling till röstplikt.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 74, hade herr *Kjellén* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t i sammanhang med behandlingen av riksdagens skrivelse nr 137 av år 1908 låta utreda frågan, huruvida och under vilka villkor röst-

rättens utövning vid valen till riksdagens andra kammare kunde göras obligatorisk för alla röstberättigade, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning eventuellt kunde giva anledning.

Om den politiska rösträttens utveckling till röstplikt.
(Forts.)

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda grunder hemställt, att herr Kjelléns ifrågavarande motion ej måtte till nägon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits av, utom annan,

herr *K. J. Ekman*, vilken likväl ej däri antytt sin åsikt; samt

herr *Kjellén*, som ansett, att utskottet bort i anledning av motionen hemställa, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda frågan, huruvida och under vilka villkor rösträttens utövning vid valen till riksdagens andra kammare kunde göras obligatorisk för alla röstberättigade, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning eventuellt kunde giva anledning.

Herr *Kjellén*: Herr talman, mina herrar! Då jag förra gången förde denna fråga på tal, använde jag 33 sidor för att söka övertyga konstitutionsutskottet, men det avvisade min motion på 33 rader, eller knappt en sida. Denna gång upptager min egentliga motion knappt 4 sidor, och nu svarar utskottet på 6½ sidor. Då effekten sålunda synes stå i omvänt förhållande till den energi, varmed jag förordar reformen, skall jag försöka att denna gången fatta mig helt kort.

Naturligtvis är jag tacksam för att utskottet nu anser frågan vara värd en ordentlig diskussion. På en punkt har jag också redan givit utskottet rätt, då jag nämligen i mitt yrkande i reservationen slopat sammanhanget med 1908 års skrivelse; jag erkänner att ett sådant sammanhang skulle ytterligare försena expeditionen av denna skrivelse, varpå riksdagen redan länge väntat. För övrigt vill jag visst icke bestrida, att i detta utskottsutlåtande förekomma många och goda skäl i sak. En stor fråga är givetvis aldrig så enkel, att endast skäl tala för den, utan måste vara komplicerad med skäl både för och emot; det är balansen mellan båda som bestämmer övertygelsen. Utskottet har nu bidragit till diskussionen genom en samling av motskälen. Jag skall här icke ingå i någon närmare granskning därav, så inbjudande detta än kunde vara, utan nöja mig med tvenne anmärkningar, en kritisk och en positiv.

Den kritiska anmärkningen riktar sig mot utskottets grundläggande resonemang på sidorna 4 och 5 angående det principiellt betänkliga uti att föra fram till valurnorna sådana »som alls icke äga någon vilja i politiska ting» eller, som det längre ned heter, »sakna politisk mening eller politiskt intresse». När jag läste detta, fick jag ett mycket starkt intryck hurusom »allt går igen». Var och en, som närmare studerat utvecklingen av

Om den politiska rösträttens utveckling till röstplikten.

(Forts.)

den allmänna rösträttsreformen här i landet, vet att detta just var ett av kardinalskälen, med vilka man städse rest motståndet mot reformen: bristande håg och intresse hos vederbörande — man sökte också på den tiden *bevisa* påståendet, vilket utskottet här icke försökt, medelst anförande av svaga procentsiffror för deltagandet vid valurnorna. Alltså, motståndarna mot röstplikten använda samma tankegång som på sin tid motståndarna mot den allmänna rösträtten; och det är att observera att det synes vara många bland den förra reformens starka anhängare, som nu blivit den senares motståndare. Enligt min mening avblåstes den striden 1909, då vi antogo den allmänna rösträtten, som innebar personlighetsprincipens tillämpning i medborgerligt avseende; ty vad är denna princip annat än den upphävande motsatsen till kvalifikationsprincipen? Det får ej längre vara frågan vid valurnorna om hög eller låg, rik eller fattig, lång eller kort, ljus eller mörk, dum eller klok, intresserad eller ligkiltig — allt detta försvinner i det stora *personlighets*begreppet och uppgår i detsamma. Det är meningen med den allmänna rösträtten, att folkviljan skall göra sig gällande *sådan den är*. Naturligtvis kan man införa en eller annan ordningsregel, såsom de som stadgas i vår § 26 RO, i avseende å en begränsning av folkviljan. Men huru skulle det väl taga sig ut att i nämnda paragraf intaga en sådan klausul: ej må till riksdagsman väljas eller till valurnan framsläppas den som ej ådagalagt håg eller intresse för politiska ting? Den diskussionen är, såvitt jag förstår, fullständigt avslutad.

I föreliggande fall betyder detta, att den politiskt ointresserade har pricis samma principiella värde vid valurnan som, låt oss säga, den fanatiska partigångaren. Har den förre intet annat intresse, så har han alltid det intresset att få vara i fred för politiska experimenter; och detta måste staten akta på likaväl som på deras intresse, som vilja göra staten till ett perpetuum mobile av reformer. Då invänder man: om han vill vara i fred, varför då köra fram honom till valet? Invändningen är mycket kortsynt. Röstplikten innebär, att han får göra sig besvär och gå upp en gång på 3 år för att med sin valsedel skaffa sig den garanti, som överhuvud ligger i hans makt, för att sedan få vara i fred för reformexperimenter under tre år. Men röstplikten motståndare skona honom på det sättet, att de vilja giva honom ro vid valögnbicket för att han kanske sedan skall göras till försökskanin för lagstiftaren under hela valperioden!

Jag kan icke hjälpa, att jag anser röstplikten vara den enda verkligt demokratiska ståndpunkten. Det är ju ledsamt om det föres fram verkligt mindervärdigt folk till valurnorna, men det är i så fall icke röstplikten fel utan rösträttens, den demokratiska principens eget fel. Och det motväges inför den helhetssyn, som den demokratiska åskådningen medför. Det är icke fråga om att var väljare för sig är bra, eller ens hela grupper äro bra; demokratien är en tro, att »detta folk är gott i sin innersta rot».

Det är en tro, att ont och gott i den slutliga blandningen jämnas ut varandra till det godas förmån. Det är en tro på själva folket, som ligger bakom och är demokratiens ideella förutsättning.

Om den politiska rösträttens utveckling till röstplikt.

(Forts.)

Men detta är något annat än att tro på folket sådant det blir i frihet dresserat av agitationen, såsom nu är fallet. Jag menar, att då man tror på röstplikten, tror man på folket självt, men det är icke utan att man hyser en viss misstro mot agitationens förmåga att ta ut det goda ur folket. Men motståndet synes mig tvärtom vara byggt på *misstro mot folket men tro på agitatorerna*.

Och här kommer jag till den positiva anmärkningen. En agitation har ju två sidor, dels att ingjuta åsikter och dels att mobilisera dessa vid tillfälle i form av valsedlar. I båda fallen underlättas den uppenbart där befolkningen är tätt sammanträngd och av samma beskaffenhet. Ju homogenare ett befolkningslager är och ju lättare att samla, desto lättare faller det offer för en på dess intressen spekulerande agitation. Det är detta som är socialismens uppenbara triumf i den nuvarande ordningen. Detta är ett försprång, som ovillkorligen ägnar sig att giva en sålunda samlad folkvilja starkare drag av arbetarnas klassintressen än som ens numerärt är sanning. Det är en förryckning av folkviljan sådan den i verkligheten är. Landsbygdens brukarebefolkning, glest utbredd över vårt vidsträckta land, kommer här i en efterhand, som den icke vare sig numerärt eller kvalitativt förtjänar.

Det är denna synpunkt, som framför allt sporrat mitt nit i frågan, och som är dess kärna. Komma vi blott överens i den frågan, så skola vi nog bli ense i avseende å de praktiska svårigheterna, vilka det just är utredningens uppgift att klarlägga och övervinna. Äro vi blott ense om den principen, då bli vi nog sams i fortsättningen. Det glest bebyggda landet t. ex. skall då icke visa sig som något hinder för reformen, utan såsom ett motiv för reformen; ty röstplikten blir då en motvikt mot den frestelse att sitta hemma, som de stora avstånden föra med sig. Och vad beträffar svårigheterna med hänsyn till de stora avstånden, torde nog, utom den skriftliga vöteringen, finnas andra sätt att ordna det förhållandet; man kan t. ex. tänka sig en decentralisation i fråga om själva valförrättningen, såsom indelning i mindre valdistrikt, anordnande av flera vallokaler o. s. v. Det låter nog reglera sig, blott man inser att här föreligger något som i sig självt ej är som det borde vara. Jag skulle vilja understryka att röstplikten i sig själv innebär »en tanke av djup och oemotståndlig rättvisa», för att citera ett känt ord om det proportionella valsättet. Det är icke fråga om att beröva någon viss klass densamma tillkommande rättigheter — endast att hindra en kategori av medborgare att i jämnlighetens och frihetens missbrukade namn faktiskt få *mera än sin rätt*.

Om den poli-
tiska rösträt-
tens utveckling
säll röstplikt.

(Forts.)

Att här verkligen är fråga om realiteter, det torde de senaste valen ojävaktigt ha ådagalagt. Tro herrarne, att socialdemokratiens insteg hos vårt svenska folk verkligen är så stort som dess nuvarande numerär i andra kammaren angiver? Dock måste vi här observera, att den yttre politikens konjunkturer förra året voro särskilt ogynnsamma för socialdemokraterna, i det att en stark nationell vind låg emot dem. Då de icke desto mindre gingo fram som den förste till målet, så kan detta endast förklaras därmed att partiets målmedvetna och skickliga ledning begagnat sig av de konjunkturer situationen ger dem — det premium för agitation och organisation som partiet nu har i sin väljarkårs enhetlighet och lättillgänglighet. Här göres icke mera vittne behov.

Jag förstår motståndet hos dem, som tycka att *allt är bra som det är*, och jag förstår också oviljan hos dem, som icke hava nog *tro på sin goda sak*, att den tål vid beröringen med alla slag av valmän. Ur båda dessa synpunkter förstår jag mycket väl att socialdemokraterna motsätta sig reformen. Det kunde väcka mera undran varför motstånd rests även å liberallernas sida — jag skall ej tillåta mig att undersöka ur vilken av de två angivna synpunkterna. Däremot dristar jag mig att till de konservativa, som med öppna ögon medverkade till 1909 års reform, vända mig med den frågan: är det nog med vår goda sak, har det verkligen gått bra för oss som det gått? Vi lågo dock i vinden vid 1914 års val på ett sätt som vi icke gjort på länge och kanske icke komma att åter göra på länge; omständigheterna talade högt för det riktiga och rätta i vår sak, visande framför allt att vår sak var rättvis. Skola vi då vara nöjda med att blott ha kommit fram som god andre? Skola vi verkligen försmå en metod, som, utan att kränka någons intresse, ger vårt naturliga klientel vid valurnorna lika god start som andra partier?

Jag vet väl, mina herrar, att det icke är tacksamt att tala här om plikter, ej ens då det gäller plikter mot det allmänna. Det är lättare att göra sig till målsman för enskilda rättighetskrav. I över hundra år har det också varit sådant tal som varit bestämmande för våra samhällsreformatorer. Det har gått in i våra föreställningar och t. o. m. stämplat våra slagord. Alltid har det varit den enskildes syn, som dominerat perspektivet. Sålunda har uppgiften att försvara land och rike av oss betecknats endast såsom en *värnplikt*, uppgiften att ansvara för nationens vilja som en *rösträtt*. Det skulle efter mitt förmenande stå bättre till här i landet med mångt och mycket, om vi kunde spanna blicken så högt, att vi i det förra också sågo en *värnrätt* och i det senare även en *röstplikt*. Det skulle vara ägnat att röja upp med många gamla fördomar och ge oss mera motståndskraft i den hårda tid, som står omkring oss.

Det är detta denna reform pekat på, det är dit mitt intresse syftar. Besluta vi en utredning i motionens syfte, så hava vi

ej bundit oss mera än 1902 års beslut om skrivelse angående allmän rösträtt och proportionella val faktiskt band liberalerna eller 1906 års skrivelse om utredning angående kvinnans rösträtt i fortsättningen band denna kammare. Utredningen kan giva oss en giltig anledning att stanna på vägen. Men, mina herrar, ett viktigt resultat skulle det i allt fall fört med sig, och det vore att vi hade officiellt fastslagit principen att medborgerlig rätt är tillika medborgerlig plikt. Vi hade inför historien givit på hand, att vårt folk under ett sekellångt arbete för individualismens sak ej tappat blicken för det djupa sammanhang, som helgar denna sak i en högre saks tjänst. Och skulle det i framtiden gå så, att det ej innes motståndskraft ens i denna kammare för denna individualismens yttersta seger — som heter kvinnlig rösträtt — då kanske litet var av oss högermän skola finna det gott att vi ha den principen klar även till praktiskt bruk.

Med dessa ord tillåter jag mig yrka bifall till min reservation.

Herr von Geijer: Herr talman! Motionären inledde sitt anförande med att peka på den disproportion, som förefanns mellan hans motion år 1912 och det utlåtande, som konstitutionsutskottet bestod densamma. Jag skall utan tvekan biträda den lilla skiftning av indignation, som låg i detta, men vill samtidigt fästa uppmärksamheten på, att jag icke bär något ansvar för detta utlåtande utan reserverade mig mot, att denna, som jag tyckte, mycket beaktansvärda motion blivit så pass knapphändigt och snävt behandlad. Emellertid hindrade den omständigheten mig icke att då rösta mot min högt ärade vän motionären, och jag skall nu försöka att giva några skäl härför.

I motsats till motionären, som antydde att han skulle denna gången söka vara kortare än han var vid föregående tillfället, då ärendet förelåg till behandling, vill jag erkänna, att förhållandet kanske blir motsatt med mig; jag har gjort djupare studier i hans motion i år än jag gjorde 1912. Jag har sökt efter det ledande motivet eller den normerande principen för vad motionären här för fram, och jag undrar, om jag icke träffar det rätta, att den principen finnes återgiven i den passus uti 1912 års motion, där motionären säger (jag tycker, att hans ord även i dag styrka denna min mening): »Röstplikten är ett rent korollarium av valrättens allmänlighet och ett korrektiv mot folkviljans förfalskning.» Några uttryck gående i samma riktning hava nog återfunnits i dagens anförande. Jag erinrar mig, att 1912 var det en ärad medlem av denna kammare, som pekade på den omständigheten och yttrade då, att det som hindrade honom att biträda motionärens framställning var huvudsakligen den veneration för denna folkvilja, såsom den enda eller åtminstone huvudsakligen bärande grunden för staten. Det var den omständigheten, som hindrade honom följa motionären

Om den politiska rösträttens utveckling till röstplikt.
(Forts.)

Om den politiska rösträttens utveckling till röstplikt.

(Forts.)

i hans förslag. Jag tyckte som han redan då, känner det ännu och upprepar, att efter förnyade studier av motionen har jag snarare fått min mening styrkt än förringad. Detta yttrande är icke det enda i den riktningen, som återfinnes i motionen, jag skall taga mig friheten att med herr talmannens tillåtelse citera ytterligare ett par punkter. Så säger motionären: »Röstplikten accepterar alltså begreppet folkvilja, men uppsöker inom detta begrepp just sådana punkter, från vilka samhällsbevarande intressen borde kunna starkare tillgodoses än under nuvarande förhållanden.» Och vidare yttrar motionären: »Folkviljans olösta gåta låge däri, att man saknade kännedom om meningarnas fördelning inom stora avdelningar av valmanskåren, som icke deltaga i valen, men», fortsätter motionären, »om något är av nöden i en demokratisk tid, så borde det väl vara att äntligen lösa denna gåta, alltså att skapa finare instrumenter än de nu brukliga för att utröna folkmeningens verkliga vindriktning.» Jag medgiver gärna, att det kan hava sina sidor att rycka lös citater ur deras sammanhang, jag har ju här föredragit dem helt naket, men om man läser motionen, så äro dessa ord så avfattade, att de utgöra slutet på en avdelning samlande det hela, så att för denna gången torde kanske detta sätt att citera tillåtas mig. Jag kan nu icke finna annat än att detta varit det bärande, denna veneration för folkviljan, i vidsträcktare mån än jag för min del hyser. Jag vill dock icke påstå att av motionen framgår, att motionären själv skulle göra detta med någon större entusiasm, utan jag skulle vilja karaktärisera det så, att han anser det såsom en nödvändig eftergift, som det icke lönar sig att längre spjärna emot. Jag ställer mig på en annan ståndpunkt. Jag har icke samma uppfattning om denna sak. Folkviljan är ett ganska svårdefinierbart begrepp, men det vet jag att det är löst till sin konsistens och av ett ämne, som är lätt bildbart och ägnat att i en driven och skicklig politikers hand användas för att gynna partipolitiska och ännu mera privata intressen. Men som jag säger, två olika riktningar tyckas göra sig gällande, en eftergivenhetens, som uppger motståndet, och en som ej vill böja sig på denna punkt. Jag ställer mig på sista ståndpunkten. Jag undrar, om icke dessa båda riktningar skulle kunna karaktäriseras bäst med ett uttryck, som motionären fällde i denna kammare, då det var fråga om rättighet för kommunerna att avlöna sina förtroendemän, och den replik härpå som fälldes. Motionären yttrade då, att om man tagit demokratien i båten, så får man också ro honom i land, men han möttes av den repliken, att det kanske vore bäst att lära den att själv ro. Jag ställer mig utan tvekan på den senare ståndpunkten. Att förslaget gynnar denna doktrin finner jag påtagligt. Man kan väl icke påstå annat än att den kammare, som skulle gå fram ur sådana val som motionären förutsätter, skulle känna sin auktoritet ytterligare ökad, åtminstone poc-

kande påstå detta. Otänkbart vore väl att sådant tal skulle höras som att här, d. v. s. i den så kallade folkvalda kammaren, är all makt i staten samlad. Sådant ha vi ju hört från andra, oss närstående land. Tankar sålunda, pekande hän på en suverän riksdag. Jag vill icke säga, att en så vittgående konsekvens skulle följa genom införandet av röstplikt, men det är motionären själv, som använt detta ordet suverän riksdag och sålunda pekat på ett möjligt sammanhang, då han försöker förekomma vissa farhågor från ett beräknat motstånd. Motionären säger just i avseende härå följande: »Vi sammanblanda så ofta två slag av demokrati, den politiska och den sociala. Den politiska demokratin är republiken. Den är en suverän riksdag med rättigheter, som överflygla alla andras. Riksdagen såsom ensam berättigad i staten. Men den sociala demokratin vill ej på något sätt ändra riksdagens bestående rättigheter, den vill endast låta riksdagen stå i intimare överensstämmelse med den valmansmassa, som ju den är satt att avspegla. Det är detta allena, som röstplikten vill.»

Om den politiska rösträttens utveckling till röstplikt.

(Forts.)

Jag får först säga, att jag har svårt att se den distinktionen emellan de två sakerna, och jag fruktar än mer, att utvecklingen skulle hava ännu svårare att göra detta. Och vidare, även om motionens avsikt skulle vara den antydda, kan den garantera att effekten blir den avsedda.

Om vi sedan taga någon hänsyn till vilka följderna av en dylik reform skulle bli, finner jag mig, uppriktigt sagt, icke av dem mera benägen att acceptera förslaget. Jag citerade nyss ett yttrande av motionären, i vilket han antydde, att röstpliktens syfte vore att finna finare instrument för att utröna folkmeningens verkliga vindriktning.

Jag undrar för min del, om den satsen slår sig igenom, man skall kunna hålla kvar den nuvarande situationen, om man skall nöja sig med att låta, som motionären själv säger, den »manliga, myndiga och ograverade» delen av samhället ensam vara den, som angiver folkmeningens verkliga riktning. Jag för min del kan icke se annat än att, om det befinnes så nödvändigt att staten därvidlag får reda på alla sina medborgares vilja, det skall vara bra svårt att hålla kvinnans rösträtt ute. Vidare kan jag icke finna annat än att dessa bestämmelser om röstplikt stå i bestämd motsats mot de stadganden, vi ha i grundlagen, som i vissa fall begränsa rösträtten, de s. k. strecken. Emellan röstplikt och dessa streck, förefaller det mig föreligga en bestämd motsättning; och svårt skall det vara, att, om man accepterar den ena principen, likväl söka hävda den uppfattning, som ligger bakom dessa streck. Praktiska skäl hava dikterat dem, skäl, som för mig äga värde. Jag tror snarare, att upphävandet av dessa streck blir ett korollarium av röstplikten, än att röstplikten nödvändigtvis skall vara ett korollarium av den allmänna rösträtten. Jag ville peka på, att även denna sida av saken torde föresvävat motionären, men synes han mena, det är icke

Om den politiska rösträttens utveckling till röstplikt.

(Forts.)

någon risk för att något sådant skall inträffa, åtminstone icke nu. Varför? Därför att detta går in i fredsuppgörelsen av år 1909; det är en klausul i freden, som måste i skälig tid respekteras. Jag kan för min del icke se annat än att detta är en svag garanti. Den logiska princip, som ligger bakom, torde icke genom ett s. k. fredsslut hindras från att tränga sig fram.

Vidare antyder motionären, att man på detta sätt skulle kunna skydda riksdagen från onödiga riksdagsupplösningar från kronans sida. Jag undrar verkligen, om det är så alldeles säkert, att så skulle bli förhållandet. Jag vill icke neka till, att mot en kammare, som framgått av sådana val som här äro i fråga, kronan icke torde vilja använda sitt prerogativ. Men finnes det någon garanti för att en regering, som stöder sig på en sådan majoritet, skulle ha samma uppfattning gentemot medkammaren.

Det talas i motionen därom, och det har även berörts av motionären i dag, att denna reform skulle hindra eller åtminstone förekomma de mera obehagliga sidorna av en agitation. Jag undrar, jämväl på denna punkt, om motionären har fullt rätt. Nog har väl ändå rörelsen i vårt land visat, att första försöket att nå valmännen sker genom partiorganisationen. Räcker icke den, får agitationen taga vid. Jag förmodar, att om denna reform nu skulle gå igenom, försöken att driva folk in i partifällorna, där man har listor över dem, med bestämdhet skulle taga fart. Det gällde ju då högst avsevärt att få in dem i organisationen. Jag tror därför icke, att agitationen skulle minskas. Den skulle snarare taga andra former; men om dessa skulle vara bättre, lämnar jag därhän.

Vidare vill jag peka på en annan omständighet. Det är uppenbart, att om röstplikt införes, staten därmed på folket lägger skyldigheter, som i vissa fall kunna vara ganska svåra att uppfylla. Vi kunna icke neka till, att det i ett land med våra geografiska förhållanden kan vara svårt att uppfylla denna röstplikt. Då förmenar jag, att det blir nödtvunget, att staten blir ytterst liberal i sina bestämmelser för att underlätta för valmännen att avgiva sina röster. Därigenom kommer enligt min mening den skriftliga voteringen att nödvändiggöras och taga en avsevärd omfattning. Den skriftliga voteringen är synnerligen lätt utsatt för agitation. Det gäller ju bara att hämta upp sedlarna, låt vara att de äro förseglade; man går ur hus i hus och samlar upp dem och lägger dem på posten eller hur det nu skulle gå till. Agitationen försvinner således icke men tager andra mindre behagliga former.

Jag har tillräckligt länge uppehållit kammarens tid. Jag skall till slut bara säga, att det är dock en genomgripande nyhet, som det här är fråga om. Den strider dock mot urgammal uppfattning. Jag menar icke så som motionären kanske skulle vilja tolka detta, att man icke har känsla för att rätt motsvaras

av plikt. Men moralisk och juridisk plikt äro två skilda saker, och här är fråga om att på medborgarna lägga en juridisk plikt, som de hittills icke varit underkastade. Det förefaller mig därför, att redan användandet av tvång härvidlag innebär något för känslan stötande och att det motstånd, som reser sig häremot, kan betecknas som naturligt och befogat; kommer nu därtill att man, såsom jag, anser reformen ingalunda nödvändig utan till på köpet snarare har den åsikten, att konsekvenserna av förslaget i fråga näppeligen äro så gynnsamma utan fastmera tvärtom, så är ju, herr talman, den logiska slutsatsen den, att man yrkar bifall till utskottets avslagsyrkande, vilket jag härmed ber att få göra.

Om den politiska rösträttens utveckling till röstplikt.
(Forts.)

Herr Olsson, Olof: Den röstplikt, som vi nu debattera, annonserades egentligen som ett slags politiskt kraftpiller med synnerligen förträffliga verkningar. Om man läser igenom bara den första sidan i herr Kjelléns nya motion, finner man, att röstplikten skulle vara för staten en säkerhetsventil mot hastiga omkastningar, för riksdagen en garanti för ökad auktoritet och en större trygghet mot upplösning, för samhället en sordin på partisträngarna, för partierna själva en lättnad vid agitationen. Som vi se: en hel del verkligen förträffliga verkningar. Men nu vill det nästan synas, som om allt det där icke vore något annat än en skyddande förklädnad. Vad som år 1912 låg halft bemantlat, ha vi nu i öppen dag. Röstplikten är helt enkelt ett schackdrag mot socialismen. 1912 var det en hastig men energisk fingerpekning, som ville säga så mycket som: herrarna förstå naturligtvis! Men eftersom herrarna inte förstodo, blev man tvungen att tala litet tydligare, och jag tycker, att herr Kjellén i det fallet gjort vad han kunnat både i sin motion och i sitt anförande här i dag.

Jag hoppas kammaren icke kommer att taga det såsom ett utslag av övermod, då jag säger, att jag icke är det minsta rädd för schackdraget; att jag således icke faller under den dom, som herr Kjellén tycktes vilja fälla över oss socialdemokrater, nämligen att vi skulle vara motståndare mot denna röstplikt huvudsakligen därför, att vi voro rädda, därför, att vi icke trodde på vår goda sak. Jag personligen gör ett mycket lugnt överslag över den nuvarande situationen i vårt land och resonerar som så, att om 75 personer av 100 ha ungefär samma intressen, skola dessa förr eller senare komma underfund med vad deras frid tillhör, och om de andra 25 ha intressen, som stå emot dessa, blir det i längden värst för de 25. De schackdrag mot socialismen, som äro farliga, det är sådana, som så småningom förverkliga det socialistiska programmet, och sådana faror hoppas jag socialismen alltid måtte komma att befinna sig i.

Det är således icke av rädsla som jag icke kan vara med om röstplikten, utan det är på grund av helt andra ting, vilka jag redan 1912 skisserade här; och jag kan ju mycket väl tillägga,

Om den politiska rösträttens utveckling till röstplikt.
(Forts.)

att jag nära på är ledsen att motionen av 1912, som rent formellt var en idealmotion, där varje sida eggade en att läsa vidare, nu vid omläsning gav mig samma intryck av att här rör sig författaren med saker och ting, som för mig är den upp- och nedvända världen.

Herr Kjellén vill, att hela nationen skall vara med; att hela folkviljan skall vara med. Han sade i dag, att han icke kvalificerade den: det skulle vara ont och gott om vartannat, och det kunde vara så, därför att vi innerst tro om denna folkvilja, att det goda överväger det onda. Nu tror jag, att en sådan folkvilja också finnes, men den räknar i närvarande stund väl en 3,300,000 själar. Hur kommer däremot herr Kjellén till sin folkvilja? Jo, först stryker han 1,700,000 och litet till, d. v. s. alla kvinnorna, sedan stryker han 230,000 ungefär, d. v. s. männen i 21—25-årsåldern, så stryker han ytterligare ungefär en 300,000, d. v. s. alla de s. k. häftande. Återstå 1,100,000 ungefär, d. v. s. 33 procent. Dessa kallar herr Kjellén en ren och oförfalskad folkvilja. Jag måste säga, att jag tycker det är bra, att vi icke visa samma generositet i andra livets förhållanden. Tänk, om jag på samma sätt skulle giva en man en krona. Jag strök först bort av en eller annan anledning de 51 örena, sedan 7 öre; och så strök jag bort 9 öre. Men när jag kom till den punkten, ryckte jag upp mig till en manlig beslutsamhet och sade, att eftersom mannen skall ha en krona, skall han så sant ha vartenda ett av de återstående 33 örena.

Jag tänker kammaren kan förstå, hur det kommer sig, att jag — ur den »rena folkviljans» synpunkt — är absolut likgiltig för om de 33 procenten äro fulltaliga eller icke.

Men det är inte bara detta. Herr Kjellén säger på sidan 22 i sin stora motion: »Den moderna staten nalkas individen med vaccinationstvång redan strax efter hans entré i världen, med obligatorisk skolundervisning i mera framskridna barnaår, med värnplikt i ynglingaåren, med skatteplikt, vittnesplikt o. s. v. i mannaåldern — varför skulle den rygga tillbaka när det gäller, en enstaka gång på årtal, hans medverkan att bilda en sann och oförfalskad folkvilja?» På sätt och vis strök han under detta i dag, då han sade, att det ju bara är en gång vart tredje år, som han vill draga fram den ointresserade till valurnan. Ja, det är visserligen sant allt detta i motionen. Och nyttan av dessa saker är i ögonen fallande. Och den skada, som skulle uppstå, därest vi icke hade dessa plikter mot staten, är väl också i ögonen fallande. Men vad är det för skada, som uppstår, om jag icke röstar på riksdagsman den där gången vart tredje år? Jag förstår, att om en övertygad socialdemokrat eller en lika övertygad högerman icke röstar, han skadar sina socialistiska eller sina högerintressen; och det kan vara demoraliserande för honom själv i viss mån, att han icke tillvaratager dessa sina hjärteangelägenheter. Men på vad sätt skadar han staten?

Uttrycket för den nuvarande folkviljan är ju 87 socialister,

86 högermän och 57 liberaler — d. v. s. i andra kammaren; här i första kammaren ha vi ju ingen folkvilja, här äro vi finare, som onekligen gång på gång märkes. Antag nu, att vi ha röstplikt och gå till val och få ett valresultat, som består av 87 socialister, 86 högermän och 57 liberaler — ty jag kan tänka mig ett sådant valresultat även med röstplikt — vad är det då för skada, som den ästadkommit, som icke röstat? Men, säger herr Kjellén, så blir det icke. Nå, då antaga vi ett annat resultat. Låt oss säga, att vi få 96 högermän — ty det är ju för att få fram flera högermän, som förslaget kommit fram — 77 socialister och 57 liberaler. Vad skada har nu den vållat staten, som icke röstat? Inte menar väl herr Kjellén, att staten skall straffa en människa, därför att det blivit tio flera högermän? Från socialistisk synpunkt ligger det något sympatiskt i en sådan tankegång, men jag förmodar, att herr Kjellén skall bli litet betänksam.

Om den politiska rösträttens utveckling till röstplikt.
(Forts.)

Till detta komma så ytterligare alla de inre bristfälligheter, som vidlåda röstpikten och som jag åtminstone tangerade i mitt anförande 1912, exempelvis det där att skattebetalning skall vara en förutsättning för röstplikt. Jag ber herrarna ännu en gång tänka på detta. Jag är skattepliktig och jag är röstpiktig. Om jag inte skattar, straffas jag med att icke bliva röstpiktig. Hur är sådant egentligen möjligt? Det vill säga, hur kan detta straff bli en frihet för mig att icke fylla en annan plikt mot staten? Jag sviker i det ena stycket, och detta svek blir för mig en rättighet och en skyldighet att svika i ett annat stycke. Jag får då säga, att för mig är detta moraliska besynnerligheter, som jag inte kan komma förbi.

På grund av vad jag sålunda anført, ber jag att få instämma med den föregående talaren i hans yrkande.

Herr Kjellén: När jag hörde det närmast föregående anförandet, var jag nära att falla i överdriven respekt för mig själv. Jag fick höra, att jag strök det ena och jag strök det andra; jag var en rent förskräcklig strykare! Jag får då säga den ärade talaren, att jag är icke »den starke som haver makten» att stryka 1,700,000 kvinnor m. m. här i landet: den, som strukit dem, är *lagen*, d. v. s. 1909 års rösträttsreform.

Jag känner icke heller talarens ekonomiska principer; men är det så, att lagen ger mig rätt till 33 öre av en krona, så föredrager jag för min del att få dessa 33 ören fullt ut framför att få endast 15 eller 20 öre.

Jag skall övergå till den ärade talare och vän, som tog ordet närmast efter mig. Jag vill tacka honom för den uppmärksamhet, han visat min motion, såsom framgick av hans anförande. Jag skall endast taga upp ett par av de lena stridshandskar, han kastade till mig. Även till honom har jag anledning säga, att hela denna reform är fotad direkt och uteslutande på 1909 års reform och ligger inom ramen för densamma. När han nu talar om att denna reform

Om den politiska rösträttens utveckling till röstplikt.

(Forts.)

skulle avkasta andra reformer, i fråga om rösträttens utsträckning till nya stora kategorier av valmän, så förstår jag icke detta tal. Komma konsekvenser, så äro de *rösträttens*, icke röstpliktens. Den senare reformen rubbar ju icke i något avseende den rösträtt, som föreligger; den stora frågan löstes 1909, och i den punkten är lösningen klar. Nu gäller frågan endast att samla dem, som då finga denna medborgarerätt. Tekniskt sett är det en mycket liten reform; snarast att kalla en expeditonsåtgärd till det stora beslutet. Att den praktiskt sett blir en mycket stor reform, tycker jag är en förmån. Och den ligger, som sagt, inom den vida ramen av själva det föregående beslutet.

Den ärade talaren hade, som jag väl förstår, anledning att tillämpa konservativa synpunkter på själva detta, jag medgiver det, något proteusartade ord: folkviljan. Jag känner mig skyldig att lämna ett klart besked, ty jag finner, att jag i min förra framställning blivit fullständigt missförstådd. Talaren har alldeles förbiset den grundläggande begränsningen i frågan, nämligen att röstplikt gäller *den ena* kammaren allenast, och att reformen förutsätter alljämt ett *effektivt* tvåkammersystem. Det talas om folkviljan såsom en grund för den ena av de två likaberättigade kamrar, där svenska folket är representerat.

Det är alldeles riktigt, som den närmast föregående talaren sade, att i denna kammare finnes något annat än folkviljan. Här finnes något annat än den *oorganiserade folkviljan*. Vid val till denna kammare ha vi icke den allmänna och lika rösträtten gällande i alla dess konsekvenser, utan det är meningen, att den här skall sovras så, att det framkommer en *kvalificerad folkvilja*. Folkviljan skall för övrigt aldrig sväljas så att säga rå. Det finnes vid dess sida en *statsvilja*. Den folkvilja, som uppenbarar sig vid valen, är ingenting annat än den sista böljan i en rinnande ström — den sista ståndpunkten i ett stort historiskt förlopp, på vars samlade erfarenhet statsviljan har att bygga. Men denna insikt bör icke hindra oss att söka i statslivet inställa denna folkvilja så ren och oförfalskad och fullständig som möjligt *på sitt rum*.

Den ärade talaren fann anledning citera mitt yttrande i en föregående diskussion, att »om man tagit demokratien i båten, finge man lov ott ro den i land». Jag möttes då av det blixtrande svaret, att man skall se till, att demokratien själv kan ro sig i land. Jag erkänner naturligtvis tanken i denna bild, nämligen att ansvar följer med den nya demokratien; men jag måste fråga: hur skall den lära sig ro i land, om den aldrig får komma fram till årorna? Var skall den få medvetandet av ansvar, om den icke får göra sig verkligt gällande?

Här går onekligen en gräns mellan två konservativa ståndpunkter. Enligt min mening måste man se till, att demokratien uppfostras genom ett allmänt deltagande i allmänna värv, så att vi icke snegla tillbaka till stränder, som vi övergivit, och låta demokratien åter känna tvånget av inskränkande bestämmelser. Det skadar både demokratien och — oss. Jag anser, att demokratien bör få göra sitt

fullt ut på sitt område. Därför är det, som jag velat låta de små komma fram till förtroendeuppdragen inom det kommunala livet. Därför har jag varit med om arvoden åt landstingsmän. Därför har jag varit intresserad av att underlätta deltagandet i valen genom införandet av lämpliga valdagar. Av samma ståndpunkt är nu också denna motion ett uttryck, om man tager den för vad den är, nämligen endast ett utförande av de linjer, som fastslogos 1909, beträffande den ena av riksdagens två likvärdiga kamrar. Om man ser reformen i detta sammanhang och från denna synpunkt, då skall man kanske bättre förstå, att även konservatismen kan vara väl betjänad av densamma; och jag vågar hoppas, att åtminstone några skola dela denna min syn, då jag nu upprepar mitt yrkande om bifall till reservationen.

Om den politiska rösträttens utveckling till röstplikt.

(Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt, samt vidare därpå att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Kjellén vid utlåtandet avgivna reservation; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kjellén* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den av herr Kjellén vid utlåtandet avgivna reservation.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 31.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 10 och 12 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av 92 § växellagen.

Om ändrad lagstiftning för bevarande av växelrätt i vissa fall.

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 29, hade herr *Hedenlund* föreslagit, att riksdagen måtte

Om ändrad lagstiftning för bevarande av växelrätt i vissa fall.
(Forts.)

för sin del besluta, att § 92 i växellagen den 7 maj 1880 måtte få följande förändrade lydelse: »Varder det i följd av lagbud (moratorium) eller ock avbrott i den allmänna samfärdseln eller liknande utomordentliga tilldragelser (vis major) för någon omöjligt att företaga en handling, varav växelrättens bevarande är beroende, have han sin rätt förvarad, därest han oförövat efter sådant hinders upphörande företager vad honom ålåg.»

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda grunder hemställt, att riksdagen, med anledning av herr Hedenlunds ifrågavarande motion, måtte för sin del antaga förslag till

- 1:o lag om ändrad lydelse av § 92 i växellagen, och
- 2:o lag angående undantag i vissa fall från bestämmelserna om preskription av växlar och checker, så lydande, som utskottets utlåtande utvisade.

Herr Hedenlund: Jag skall endast herr talman, be att få framföra ett värdsamt tack till lagutskottet för att detsamma, oaktat min motion i den form den framkom icke fullt täckte det mål, jag önskade ernå, likvisst ägnat motionen en välvillig behandling och med anledning av densamma verkställt en lika vacker som uttömmande utredning. Samtidigt med detta uttalande ber jag få meddela, att jag genom korrespondens med ledamöter av norska och danska riksförsamlingarna fått den bestämda uppfattningen, att, om svenska riksdagen bifaller lagutskottets föreliggande hemställan, man i Norge och Danmark kommer att vidtaga ändring i § 92 växellagen, gående i samma riktning.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande att göra än om bifall till lagutskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts den 10 och 12 i denna månad bordlagda utlåtande nr 7, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående skyldighet för tillverkare av frukt- och bärsaft m. m. att å varans etikett och omslag angiva tillverkarens namn och varans ingredienser, biföll första kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Sammanjämningsförslag om ändrad lydelse av vissa §§ i 30 kap. rättegångsbalken m. m.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 12 och 13 innevarande april bordlagda memorial nr 19, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande nr 15 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken, till lag om ändrad lydelse av 49 och 230 §§ utsökningslagen samt till lag angående Kungl. Maj:ts

högsta domstols tjänstgöring på avdelningar, dels ock i ämnet väckta motioner.

I utlåtande nr 15 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken, till lag om ändrad lydelse av 49 och 230 §§ utskökningslagen samt till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar, dels ock i ämnet väckta motioner, hemställde lagutskottet A) att riksdagen måtte antaga nämnda lagförslag med den lydelse, utskottets berörda utlåtande innehölle, B) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, därest de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet sålunda hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, samt C) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, huruvida och i vilken omfattning åtgärder skulle kunna redan under nu gällande rättegångsordning vidtagas för beredande genom det allmännas försorg av rättshjälp åt parter, som på grund av svag ekonomisk ställning eller oförmåga att tillvarataga sina intressen därav kunde vara i behov, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av detta övervägande kunde föranledas.

Sammanjämningsförslag om ändrad lydelse av vissa §§ i 30 kap. rättegångsbalken m. m.
(Forts.)

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade vid behandling av detta utlåtande båda kamrarna, med bifall i övrigt till utskottets hemställan, i vissa uppgivna delar stannat vid olika beslut.

Med anledning av vad sålunda förekommit hade utskottet till behandling förehaft frågan om sammanjämkning av den skiljaktighet, som alltså föreläge mellan kamrarnas beslut; och hade utskottet i sådant avseende i nu föredragna memorial hemställt,

A) att kamrarna, med frånträdande i angivna fall av förut fattade beslut måtte antaga av utskottet i memorialet föreslagen lydelse av 6 och 13 §§ i lagen om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken och av 3, 5 och 6 §§ i lagen angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar; samt

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, huruvida genom tillsättande av ordförande i högsta domstolen och dess avdelningar, jämte andra möjliga omläggningar av arbetet i högsta domstolen, arbetsledningen därstädes måtte kunna förbättras och arbetsresultatet ökas; ävensom därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill övervägandet givit anledning.

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! När man läser det sammanjämningsförslag, som här föreligger, kan man icke undgå att finna, att lagutskottet icke tagit synnerligt stor hänsyn till de beslut, som i denna fråga fattats i denna kammare. Sammanjämkningen har uppenbarligen skett så, att de beslut, som fattats i andra kammaren, tillerkänts avgörande betydelse vid sammanjämkningen. Jag har emellertid endast velat konstatera

Sammanjämkningsförslag om ändrad lydelse av vissa §§ i 30 kap. rättegångsbalken m. m.

(Forts.)

detta och kommer icke vidare att sysselsätta mig med den sidan av saken.

Jag övergår till själva innehållet i sammanjämkningsförslaget och först till 6 §. Där har utskottet accepterat den ståndpunkten, att den tilltalade i brottmål får en sämre ställning än åklagaren i fråga om rätt till fullföljande av talan i högsta domstolen. Overhuvud taget är det emellertid en i straffprocessen godkänd princip att så vitt möjligt tillerkänna den tilltalade den förmånligaste ställningen. Men här går man i motsatt riktning. Här giver man åklagaremakten rätt att utan vidare fullfölja talan hos Kungl. Maj:t, under det den tilltalade icke får fullfölja i samma utsträckning.

Nu är det dock otvivelaktigt, att, när särskilda skäl föreligga, undantag kan göras från den allmänna principen om den tilltalades företrädesställning. Och när högsta domstolen, 1905 eller 1906, yttrade sig över förslaget till lagstiftning angående fullföljd av talan, ansåg domstolen, att justitieombudsmannen borde få fullfölja utan begränsning, under det att annan åklagare skulle ha en mindre fri ställning. Justitieombudsmannen skulle enligt förslaget hava rätt att fullfölja talan även i sådana fall, där den tilltalade icke hade rätt därtill. Om detta var rätt, må nu lämnas därhän. Det kan förklaras av den speciella karaktären av de mål, i vilka justitieombudsmannen uppträder som åklagare. Där föreligger ett nytt statsintresse, som kan anses viktigare än det, som består i att giva den tilltalade en bättre ställning än åklagaren. I det nu föreliggande sammanjämkningsförslaget tager man och utsträcker vad som förra gången inom högsta domstolen föreslagits om justitieombudsmannen till att gälla alla åklagare. Sant är visserligen att åtalets fullföljd i vanliga mål beror på justitiekanslern, men det kvarstår alltid att åtalssidan får enligt detta sammanjämkningsförslag rätt att utan inskränkning fullfölja talan hos Kungl. Maj:t.

Jag övergår nu till en annan sida av sammanjämkningsförslaget beträffande förevarande §. Andamålet med de av Kungl. Maj:t framlagda lagförslagen var ju att minska arbetsbördan i högsta domstolen. Men i detta sammanjämkningsförslag har man gjort den ändring i det förslag Kungl. Maj:t framlagt och som antagits av denna kammare, att man tillåter den tilltalade att fullfölja talan icke blott i sådana fall, där straffarbete eller ämbetets förlust ingår i straffsatsen eller då han blivit dömd till fängelse eller mistning av ämbete på viss tid, utan så snart dessa senare straff ingå i straffsatsen, låt vara att han blivit endast fälld till böter. Det måste väl erkännas såsom synnerligen egendomligt, att man, då det gäller att stifta en lag för att minska högsta domstolens arbetsbörda, ändrar Kungl. Maj:ts väl motiverade förslag i den riktning, att arbetsbördan betydligt ökas. Man frågar sig helt naturligt, vad orsaken kan vara till, att lagutskottet gjort detta. Ja, jag kan icke finna annat svar än att lagutskottet velat undgå att på något

sätt acceptera den formella otymplighet, som skulle ligga i antagandet av herr Perssons i Norrköping reservation, vilken antagits av andra kammaren, och som innebär, att den tilltalade skulle äga klaga över straff enligt de så kallade Staaff- och Akarpslagarna, även när han blivit fälld blott till böter. Man ansåg med rätta nämnda reservation vara omöjlig att acceptera och för att komma ifrån dess formella bristfällighet tog man hellre en reell brist, nämligen att överhuvud taget, så snart fängelse eller förlust av ämbete på viss tid ingår i straffsatsen låta den tilltalade klaga, även när han ej blivit dömd strängare än till böter. För min del tycker jag att det rätta hade varit att utan vidare avvisa det legislativa missfoster, som — jag vågar nästan säga det — herr Perssons reservation verkligen innebär. Hade man velat visa en särskild hänsyn till dem, vilka hysa den uppfattning, som låg till grund för denna reservation, hade man kunnat tacka den socialdemokratiska gruppen för dess i så fall oegennyttiga samverkan för ävägabringande av den lagstiftning, varom nu är fråga. Men att gå till väga på sätt här skett låter sig icke lätt försvara.

Vi komma nu till 3 §. Herrarna erinra sig från förslaget, att vid fullföljd av talan från hovrätten hos Konungen den klagande skall ställa säkerhet för den ersättning, han av Konungen kan befinnas skyldig att giva sin motpart, ifall han tappar, och att om han icke förmår ställa sådan säkerhet, Konungen kan med hänsyn till särskilda omständigheter i målet befria honom därifrån. Denna dispensfråga skall enligt förslaget avgöras av en avdelning utav högsta domstolen, bestående av 3 ledamöter, och enligt Kungl. Maj:ts förslag var det så, att om det visade sig, att två ledamöter bifölle dispensen, fick sökanden rätt att gå till Konungen utan säkerhet för kostnadernas ersättande. I sammanjämningsförslaget har åter i överensstämmelse med andra kammarens beslut fastställts, att så snart *en* ledamot av de tre beviljar en dylik dispensansökan, får sökanden rätt att fullfölja sin talan hos Konungen. Jag kan icke underlåta att säga, att jag finner det mera än egendomligt, att när det gäller dispens från en regel, som är fastställd i motpartens berättigade intresse, skall denna dispens kunna givas utav en minoritet hos den prövande myndigheten. Jag kan icke förstå annat än att detta är att sätta saken alldeles på huvudet, och jag tycker, att det är svärbegripligt, att de herrar, som fordrat en dylik omröstningsregel för sammanjämnningen, kunnat lämna sin gamla ståndpunkt, så väsentligt, som ett biträdande av ett sådant förslag innebär.

Vi hörde sålunda nyss av en ärad talare, att det kan komma en tid, då det inom den politiska valmanskåren blir 25 procent, som stå emot 75, och då skulle de 25 tvingas att hålla sig på mattan och icke få det för trevligt. Där var det fråga om personer, av vilka 25 procent kanske vore sakkunniga och de 75 måhända de minst kvalificerade. Man har vidare i tidningarna — jag vet icke om det är sant — berättat om ett politiskt

Sammanjämningsförslag om ändrad lydelse av vissa §§ i 30 kap. rättegångsbalken m. m.

(Forts.)

Sammanjäkningsförslag om ändrad lydelse av vissa §§ i 30 kap. rättegångsbalken m. m.

(Forts.)

parti hos oss, att inom detta skulle fattats ett beslut, att majoriteten har rätt att bestämma, huru minoriteten skall rösta, och detta trots det att minoriteten i ett visst fall kanske består av de klokaste och insiktsfullaste och majoriteten av de dumaste och lättsinnigaste. Men här, där det är fråga om tre personer, som alla få anses lika sakkunniga, tre justitieråd, här skall ett justitieråd överrösta två justitieråd. Ja, mina herrar, för många förefaller det bra, att icke vara konsekvent; då kan man alltid laga efter omständigheterna. Emellertid syns det åtminstone mig omöjligt att hylla *en* princip, när jag avgör *en* fråga, och en helt annan princip, när det gäller *en annan* likartad fråga. Men detta får stå för de herrars egen räkning, som genomdrivit förevarande stadgande.

När man nu söker komma till klarhet, huru man bör göra med detta sammanjäkningsförslag, är det otvivelaktigt enligt min åsikt, att vad jag nu påpekat under vanliga förhållanden skulle hindrat antagandet av förslaget. Därjämte förefinnas åtskilliga andra brister, som vidlåda förslaget; på dessa vill jag dock icke nu gå in. Men trots alla dessa brister kan åtminstone ej jag taga på mitt ansvar att rösta mot förslaget. Det är en trängande praktisk nödvändighet att åvägabringa en lösning på denna fråga, och då måste alla andra betänkligheter vika. Vi ha så mycket mera försvar, för vårt antagande av förslaget, som vi kunna hoppas, att detta förslag, vilket otvivelaktigt är ett provisorium, må bliva ett relativt kort provisorium, det vill säga att vi snart förvänta en fullständig lösning av vår processlagstiftning.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till sammanjäkningsförslaget.

Herr statsrådet Hasselrot: I likhet med herr Trygger finner och jag resultatet av denna sammanjäknings mindre lyckligt. Jag vill emellertid i anledning av herr Tryggers anförande göra en liten erinran.

Enligt ifrågvarande sammanjäkningsförslag skall allmänt åtal icke få hos Konungen fullföljas av annan än justitiekanslern eller ock riksdagens justitieombudsman eller militieombudsman. Deras rätt att fullfölja talan är visserligen enligt detta förslag alldeles obegränsad. Man har emellertid utgått från, att de skola hava förstånd att icke i onödan draga mål inför Kungl. Maj:ts högsta domstol. Och i varje fall har nog riksdagen genom de nyligen antagna instruktionerna för justitieombudsmannen och militieombudsmannen sørjt för, att icke dessa ämbetsmän skola i andra fall, än när verkligt vägande skäl föreligga, gå till Konungen. Jag vågar utgå från, att Kungl. Maj:t inom närmaste tiden skall till yttermera säkerhet i justitiekanslerns instruktion införa motsvarande bestämmelse.

Under nuvarande förhållanden vill jag på det livligaste hoppas, att kammaren måtte biträda sammanjäkningsförslaget.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Jag har endast en liten replik till herr Trygger, en replik, som kommer därför, att han direkt lockade fram den. Det var ju jag, som talade om de 75 och de 25. Jag sade, att om 75 av 100 hava samma intressen, komma de så småningom en gång att upptäcka detta, och om de tjugofems intressen då gå emot, blir det värst för de 25 i längden. Men jag yttrade mig, som herr Trygger kanske lade märke till, icke alls om kvalifikationerna hos de 75 eller de 25. Då nu herr Trygger velat lancera den tankegången, att minoriteten kanske är bäst kvalificerad, är detta en så pass vacker artighet mot oss socialister i denna kammar, att jag icke kan underlåta att stryka under den. Vi räkna, som bekant endast med talet 14 under det att högerpartiet representeras av en betydligt större siffra.

Sammanjämningsförslag om ändrad lydelse av vissa §§ i 30 kap. rättegångsbalken m. m.
(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i förevarande memorial hemställt.

Herr Almer avgav en motion, nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om behörighet att utöva läkaryrket.

Denna motion blev på begäran bordlagd.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 50, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av postverkets stat för driftkostnader år 1916.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3,29 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.